РЕЗЮМЕ. В статье научно освещается место телевидения Каракалпакстана в социальном процессе и коренные изменения его деятельности, расширение материально-технической базы и творческих возможностей.

SUMMARY. The article provides a scientific analysis of the role of Karakalpakstan's television in the social process and the fundamental changes in its activities, as well as the expansion of its material and technical base and creative opportunities.

JURNALISTLIK TEATR: JÁMIYET MASHQALALARÍN SAXNADA KÓRSETIW TÁJRIYBELERI

Yunisova Mexriban Dáwletmuratovna – *assistent oqıtıwshı*
Ózbekstan mámleketlik kórkem óner hám mádeniyat institutı Nókis filialı
"Kórkem ónertanıw" kafedrası

Tayanısh sózler: jurnalistlik teatr, dokumental teatr, jámiyet mashqalaları, saxnalastırıw, mediakommunikaciya, real fakt.

Ключевые слова: журналистский театр, документальный театр, социальные проблемы, инсценировка, медиакоммуникация, реальный факт.

Keywords: journalistic theatre, documentary theatre, societal issues, staging, media communication, real fact.

Házirgi zaman mádeniy proseslerinde teatr tek estetikalıq kórinis emes, al jámiyetlik diskussiya maydanına aylanbaqta. XXI ásirde jámiyet mashqalaları bolǵan migraciya, gender tenligi, ekologiya, korrupciya, ruwxıy basım, jaslar máseleleri mediaortalıqta keń kórinip atır. Biraq bul mashqalalardıń kórkem saxnalıq kórinis arqalı jetkiziliwi auditoriyaǵa kúshli tásir qıladı. Jurnalistlik teatr – real faktler, dokumentler, intervyular hám omirlik waqıyalar negizinde qurılǵan saxnalıq forma bolıp, ol jámiyet máselelerin tikkeley auditoriyaǵa jetkizedi. Jurnalistlik teatr túsinigi hám teoriyalıq negizleri. Jurnalistik teatrdıń negizi XX ásirdiń ortalarında payda bolǵan dokumentallıq teatr tradiciyalarına barıp taqaladı.

Jurnalistlik teatr – dokumentallıq teatrdıń bir túri bolıp, onıń dramaturgiyası real faktler hám jurnalistlik izertlewlerge tiykarlanadı. Bul baǵıtta dúnyada keń tanılǵan dramaturg hám rejissyor – Peter Weiss. Onıń "The Investigation" (1965) pyesası sud materialları negizinde jazılǵan bolıp, dokumental teatrdıń klassikalıq úlgisi esaplanadı. Sonday-aq, Erwin Piscator siyasıy teatr konsepsiyasın rawajlandırıp, fakt hám saxnalıq propaganda elementlerin birlestirdi. Jurnalistlik teatr teoriyasında tómendegi prinsipler ajıraladı:

- faktografiyalıq anıqlıq
- dokumentallıq materialdan paydalanıw
- auditoriya menen tikkeley dialog
- aktual jámiyetlik tema

Ózbek teatrı tájiriybesi. Ózbekstan Milliy akademiyalıq drama teatrı. Milliy dramada social temalar – korrupciya, maripat, shańaraq krizisi, jaslar probleması – dramatik konflikt arqalı kórsetiledi.

Ilxom teatri. Ózbekstanda eksperimental hám dokumentallıq baǵıtta islep kelgen teatr. Ol real social máselelerdi saxnaǵa alıp shıǵıwı menen jurnalistlik teatrǵa jaqın turadı. Interaktiv forma, minimalistik scenografiya hám aktual tekstler – onıń tiykarǵı belgileri.

Qaraqalpaq teatrı tájiriybesi. Berdaq atındaǵı Qaraqalpaq mámleketlik akademiyalıq muzıkalıq drama teatrı. Qaraqalpaq teatrı repertuarında jámiyetlik problemalarǵa arnalǵan dramalar bar. Ásirese:

- Aral apatına baylanıslı ekologiyalıq tragediyalar
- Migraciya hám social qıyınshılıqlar
- Hayallar táǵdiri

Kópshilik spektakller klassikalıq dramaturgiya formatında bolǵanı menen, mazmun jaǵınan jurnalistik teatr elementlerin óz ishine aladı. Mısalı, ekologiyalıq máselelerdi kórsetiwde real statistika hám

waqıyalarǵa belgiler beriledi. Bul teatr modelin eksperimental studiyalar arqalı dokumentallıq formatqa ótkeriw múmkin. Jámiyet mashqalaların saxnada kórsetiw formaları. Verbatim texnikası. Verbatim – real adamlar sózlerin ózgertpesten sáhnelestiriw. Bul usıl Angliyada rawajlanıp, keyin dúnyaǵa taraldı. Mısal ushın, Royal Court Theatre sahnasında kóplegen dokumental pyesalar qoyılǵan. Reportajlıq dramaturgiya. Bul forma jurnalistik reportaj strukturasına uqsas bolıp, waqıyalar dizbek túrinde beriledi. Saxna reportyor poziciyasın qabıllaydı. Interaktiv teatr. Auditoriya qatnasıwı arqalı mashqala talqılanadı. Bul model "forum theatre" menen baylanıslı. Onıń negizin salǵan – Augusto Boal. Boal teatrdı "ezilgenlerdiń quralı" retinde qarastırıp, jámiyet mashqalaların saxnalıq diskussiyaǵa aylandırdı.

Jurnalistlik teatrdıń jámiyetke tásiri

-jámiyetlik sananı oyatadı;

-mashqalalarǵa beypárwa qaramawdı azaytadı;

-mediada kórinbegen temalardı kóteredi;

-demokratiyalıq pikir almasıw maydanın jaratadı. Mısal retinde, The Civilians truppası ekologiya, urbanizaciya hám siyasıy mashqalalar boyınsha dokumental spektakllar qoyadı. Orta Aziya kontekstinde jurnalistikalıq teatr. Orta Aziyada jurnalistikalıq teatr tolıq qáliplespegen. Biraq zamanagóy dramaturgiya hám jurnalistika integraciyası múmkinshilikleri bar. Qaraqalpaqstanda ekologiyalıq apattıń (Aral mashqalası), migraciya hám jaslar jumıssızlıǵı temaları jurnalistik teatr ushın aktual platforma bola aladı. Bul jerde teatr hám jurnalistika sintezi jámiyetlik dialogtı rawajlandırıwǵa xızmet etedi.

Jurnalistlik teatr – fakt hám kórkemlik sinteziniń nátiyjesi. Ol saxnanı jámiyetlik tribunaǵa aylandıradı.

Paydalanılǵan ádebiyatlar

1. Peter Weiss. *The Investigation*. – 1965.
2. Erwin Piscator. *The Political Theatre*. – 1929.
3. Kenesbay Karimov. *Қарақалпақ драматургиясының тарихы*. – Нөкис, 2008.
4. Ozod Sharafiddinov. *Адабиёт – ҳаёт дарслиги*. – Тошкент, 1981.
5. Utkir Hoshimov. *Драмалар ва публицистика*. – Тошкент, 2005.

REZYUME. Maqalada jurnalistik teatr fenomeni, onıń jámiyet mashqalaların saxnalastırıwdaǵı roli hám zamanagóy mediakommunikaciya shárayatındaǵı áhmiyeti talqılanadı. Jurnalistlik teatrdı dokumentallıq material, fakt hám real waqıyalar negizinde qurılatuǵın saxnalıq forma retinde qarastırıladı. Sonday-aq, dúnyalıq tájiriybe menen qatar Orta Aziya kontekstinde onıń rawajlanıw keleshegi kórsetiledi.

РЕЗЮМЕ. В статье анализируется феномен журналистского театра, его роль в постановке социальных проблем и его значение в современных медиакоммуникационных условиях. Журналистский театр рассматривается как сценическая форма, построенная на документальном материале, фактах и реальных событиях. Кроме того, наряду с мировым опытом, показаны перспективы его развития в контексте Центральной Азии.

SUMMARY. The article discusses the phenomenon of journalistic theatre, its role in the depiction of societal problems, and its significance in the context of modern media communication. Journalistic theatre is viewed as a stage form based on documentary material, facts, and real events. Furthermore, along with global experience, the prospects for its development in the context of Central Asia are presented.